

นพนธ์ต้นฉบับ

การศึกษาความเชื่อของมารดา เกี่ยวกับการเกิดโรคอุจจาระร่วงในทารก

ยง ภู่วรรณ*
ปัทมา ชุ่มเชื้อ*
รัชณี เซ็นศิริวัฒนา*
ประคอง ไปษะกฤษณะ*

Poovorawan Y, Chumchue P, Sensirivatana R, Posakrisana P. The study of maternal belief in the causes of infantile diarrhea. Chula Med J 1982 Sep; 26 (5) : 353-360

To determine the mothers' belief in the causes of infantile diarrhea, the study was undertaken on the mothers who attended well baby clinic, Chulalongkorn Hospital, and author's private clinic from November 1st, 1981 to January 31st, 1982. Ninety-six mothers who had infants aged 5-7 months were interviewed. The age group of the mothers varied from 17-41 years. (peak: 20-29 years) About 63% of the mothers reported diarrheal disease in their children. There were varieties of beliefs concerning causes of infantile diarrhea such as:- developmental changes (positional changes), teeth eruption, hygiennic care, milk allergy, food taken by mothers, climates, immunization and jaundice in infants. It was found that the belief that positional changes causing infantile diarrhea was not statistically significant related to mothers' levels of education. However the belief that improper technique in preparing formula causing infantile diarrhea seemed to be found more among mothers with vocational and higher education than those with secondary and lower education. The analysis of data revealed that this difference was statistically significant at the .05 level.

* ภาควิชากุมารเวชศาสตร์ คณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

การดำรงชีวิตของมนุษย์นอกจากจะต้องอาศัยปัจจัย 4 แล้ว มนุษย์ในแต่ละท้องถิ่นยังดำรงชีวิตอยู่ภายใต้อิทธิพลของสังคม ขนบธรรมเนียม วัฒนธรรม และความเชื่อถือในแต่ละท้องถิ่น ในประเทศของเราจะมีความเชื่อที่ถ่ายทอดกันมาแต่โบราณ เช่น ความเชื่อเรื่องของแสลงสำหรับสตรีมีครรภ์และทารก ในด้านความเชื่อเกี่ยวกับหญิงมีครรภ์ โบราณจะห้ามไม่ให้ทำอะไรหลายอย่าง เช่น ตกปลาฆ่าสัตว์ กล่าวเท็จ ทอกหรือตริงตะปู จะทำให้เด็กเกิดมาพิการ เวลาที่มีสุริยคราสหรือจันทรคราสให้สตรีตั้งครรภ์เอาเข็มเย็บผ้ากลัดชายพกไว้เพื่อไม่ให้ลูกที่เกิดมาตาเหล่หรือปากแหว่ง และยังมีประเพณีที่ปฏิบัติต่อทารก ซึ่งพระยาอนุমান ราชชน ได้เขียน ไว้ในประเพณีเกี่ยวกับการเกิดของคนไทย⁽¹⁾

สำหรับความเชื่อเกี่ยวกับโรคอุจจาระร่วงในทารก เป็นความเชื่อที่ถ่ายทอดกันมาตั้งแต่สมัยโบราณพระยาอนุমানราชชน⁽²⁾ ได้เขียนไว้ว่า “ในระยะเวลาที่เด็กรู้จักนั่ง คลาน พันขึ้นและตั้งไข่ เด็กมักมีอาการตัวร้อนสำรอก และท้องเสียทุกระยะ ลางคนที่ไม่เป็นเลยก็มี ลางคนเป็นบ้างลางระยะ ทั้งนี้คงเนื่องมาจากอวัยวะเปลี่ยนแปลงเจริญขึ้น จึงได้มีอาการผิดปกติทุกคราวไป อาการอย่างนี้ถือว่าเป็น

ธรรมดา ว่าปล่อยไว้ 3-4 วันก็หายไปเอง ห้ามอย่างเดียวไม่ให้พูดไม่ให้ทัก ถือกันว่าถ้าพูดถ้าทักเด็กจะท้องร่วงมากครั้งเท่ากับจำนวนที่ทัก ถ้าเห็นว่าร่วงมาแล้ว 3-4 วัน เด็กยังไม่หายเป็นปกติไม่น่าไว้ใจจึงจะหาหมอมารักษา” ในปัจจุบันเด็กทารกป่วยเป็นโรคอุจจาระร่วงชาวบ้านทั่วไปยังมีความเชื่อเกี่ยวกับเรื่องยี่ตั่วเปลี่ยนอิริยาบถกันมาก การศึกษาขึ้นเป็นการศึกษาถึงความเชื่อของมารดาเกี่ยวกับการเกิดโรคอุจจาระร่วงในทารกโดยเปรียบเทียบกับระดับการศึกษาของมารดา การศึกษาขึ้นเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาถึงอิทธิพลขององค์ประกอบต่าง ๆ ต่ออุบัติการณ์การเกิดโรคอุจจาระร่วงในทารก⁽³⁾

ผู้ป่วยและวิธีการ

ได้ทำการสัมภาษณ์มารดาที่พาทารกมารับการตรวจสุขภาพในคลินิกเด็กของภาควิชากุมารเวชศาสตร์ โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ และคลินิกส่วนตัว ตั้งแต่วันที่ 1 พฤศจิกายน พ.ศ. 2524 ถึงวันที่ 31 มกราคม พ.ศ. 2525 คัดเลือกทารกในช่วงอายุ 5 เดือน ถึง 7 เดือน จำนวน 96 คน แล้วสัมภาษณ์ตามแบบที่วางไว้ นำข้อมูลมาวิเคราะห์ อายุมารดา รายได้ของครอบครัว ประสบการณ์ของมารดาเกี่ยวกับโรคอุจจาระร่วงในทารก และความเชื่อของมารดาเกี่ยวกับการเกิดโรคอุจจาระร่วงโดยแบ่งตามการศึกษาของมารดา

สถิติที่ใช้ในรายงานนี้ เปอร์เซ็นต์ t test

ผล

ในจำนวนมารดาที่ได้รับการสัมภาษณ์
ทั้งหมด 96 คน มีอายุตั้งแต่ 17 ถึง 41 ปี
ส่วนใหญ่มีอายุอยู่ระหว่าง 20-29 ปี (61.5
เปอร์เซ็นต์) ดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงอายุของมารดา

อายุของมารดา	จำนวน (ราย)
15-19	9
20-24	23
25-29	36
30-34	18
35-39	7
40-44	1
ไม่ทราบ	2
รวม	96

ตารางที่ 3 แสดงประสบการณ์ของมารดาเกี่ยวกับโรคอุจจาระร่วงในทารกคนปัจจุบัน

ทารกป่วยเป็นโรคอุจจาระร่วง	จำนวน	เปอร์เซ็นต์
ไม่เคยป่วยเลย	36	37.5
เคยป่วย 1 ครั้ง	30	31.3
เคยป่วย 2-3 ครั้ง	18	18.7
เคยป่วยมากกว่า 3 ครั้ง	12	12.5
รวม	96	100.0

รายได้ของครอบครัวประมาณครึ่งหนึ่ง

ของครอบครัวมีรายได้เฉลี่ย 2,000-6,000 บาท
ต่อเดือน ดังแสดงในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 แสดงรายได้ครอบครัว

รายได้ครอบครัว (บาทต่อเดือน)	จำนวน ราย
น้อยกว่า 2,000	19
2,001-4,000	30
4,001-6,000	19
มากกว่า 6,000	28
รวม	96

ประสบการณ์ของมารดาเกี่ยวกับโรค
อุจจาระร่วงในทารก พบว่า มารดาจำนวน
62.5 เปอร์เซ็นต์ เคยมีประสบการณ์เกี่ยวกับ
โรคอุจจาระร่วงในทารกคนปัจจุบันอย่างน้อย
1 ครั้ง ตารางแสดงรายละเอียดจำนวนทารกที่
เคยป่วยเป็นโรคอุจจาระร่วงตามตารางที่ 3

ความเชื่อของมารดาเกี่ยวกับการเกิดโรคอุจจาระร่วงในทารก แบ่งตามการศึกษาของมารดา ดังแสดงในตารางที่ 4

ตารางที่ 4 แสดงความเชื่อของมารดาเกี่ยวกับการเกิดโรคอุจจาระร่วง

ความเชื่อของมารดา	การศึกษาของมารดา				
	ไม่ได้เรียน	ประถมศึกษา	มัธยมศึกษา	สายอาชีพ อนุปริญญา	อุดมศึกษา
ยัดตัวเปลี่ยนท่า	2	20	5	9	2
แพ้นม	1	8	2		
เตรียมนมไม่สะอาด	2	7	8	5	5
ฟันชุน	—	1	1	—	—
มารดากินอาหารผิด	—	3	2	—	—
กินนมที่ค้างไว้	—	2	—	—	—
ฉีดยาป้องกันโรค	1	—	—	—	—
กินฟ้าอากาศ	—	1	—	—	—
ตัวเหลืองในทารก	—	—	—	1	—
ไม่ทราบ	3	8	—	1	—
รวม	5	48	16	16	7

หมายเหตุ มารดาให้ความเชื่อ 2 อย่าง 2 ราย

จะเห็นว่าความเชื่อในเรื่องการเกิดโรคอุจจาระร่วงในทารกส่วนใหญ่จะเชื่อเรื่องยัดตัวเปลี่ยนอิริยาบถ ถึง 38 ราย (39.6 %) และเตรียมนมไม่สะอาด 27 ราย (28.1 %) เมื่อนำมาเปรียบเทียบกลุ่มการศึกษาโดยแบ่งกลุ่มการศึกษาเป็นมัธยมศึกษาหรือต่ำกว่าลงมากับกลุ่มอนุปริญญา สายอาชีพและอุดมศึกษา พบว่าความเชื่อในเรื่องยัดตัวเปลี่ยนอิริยาบถ ไม่มี

ความแตกต่างกันทางสถิติ ($t = .9148$ $p > .05$) ส่วนเรื่องความเชื่อ ในเรื่องความสะอาดการเตรียมนมไม่สะอาด สรุปได้ว่า ในกลุ่มการศึกษาสายอาชีพ อนุปริญญาและอุดมศึกษา มีความเชื่อว่าเตรียมนมไม่สะอาดเป็นสาเหตุของโรคมามากกว่ากลุ่มมัธยมศึกษา หรือต่ำกว่าอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($t = 1.76$ $p < 0.5$) ดังแสดงในตารางที่ 5

ตารางที่ 5 แสดงเปรียบเทียบระดับการศึกษาของมารดากับความเชื่อเกี่ยวกับโรคอุจจาระร่วง

ความเชื่อเกี่ยวกับ โรคอุจจาระร่วง	การศึกษาของมารดา		เปรียบเทียบ ทางสถิติ
	มัธยมศึกษาหรือต่ำกว่า (%)	อาชีวศึกษาและอุดมศึกษา (%)	
ยึดตัว เปลี่ยนอิริยาบถ	36.9	47.8	P > .05
เชื่อโรค เตรียมนมไม่สะอาด	23.3	43.5	P < .05

บทวิจารณ์

โรคอุจจาระร่วงในทารกเกิดขึ้นบ่อยมาก โดยเฉพาะประเทศที่กำลังพัฒนา เด็กในประเทศกำลังพัฒนาในทวีปเอเชีย อายุ 0-5 เดือน จะพบโรคอุจจาระร่วงถึง 4.4 ครั้งต่อคนต่อปี และเด็กอายุ 6 ถึง 11 เดือน จะพบถึง 3.5 ครั้งต่อคนต่อปี⁽⁴⁾ ภาควิชากุมารเวชศาสตร์ โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ รับผิดชอบโรคอุจจาระร่วงไว้รักษาในโรงพยาบาลมากที่สุด ในจำนวนที่ผู้ป่วยต้องรับไว้รักษาในโรงพยาบาล โดยเฉพาะในเด็กเล็ก⁽⁵⁾ จากรายงานนี้จะเห็นว่าเด็กในช่วงอายุตั้งแต่เกิดถึงประมาณ 6 เดือน เคยป่วยเป็นโรคอุจจาระร่วงอย่างน้อย 1 ครั้งถึง 62.5 เปอร์เซ็นต์ เนื่องจากโรคอุจจาระร่วงพบได้บ่อยมาก โดยเฉพาะในทารกประกอบกับในช่วงทารกมีการเปลี่ยนแปลงในขั้นตอนของการพัฒนาในเด็กมาก จากนอนคว่ำ กลาน

นั่ง ยืน เดิน จึงเป็นเหตุให้เกิดโรคอุจจาระร่วงตรงกับการเปลี่ยนอิริยาบถของทารก และโรคอุจจาระร่วงในทารกส่วนใหญ่เป็นโรคที่หายได้เองไม่จำเป็นต้องให้การรักษายังไร⁽⁶⁾ บางรายก็หายไปเองโดยไม่ได้พาไปพบแพทย์หรือซื้อยากินเอง จึงเป็นเหตุให้เชื่อกันมากในเรื่องเปลี่ยนอิริยาบถ

จากการศึกษาของบียวรรณ วิรัชชัย⁽⁷⁾ ศึกษาถึงความเชื่อเกี่ยวกับการเลี้ยงดูเด็กและสุขภาพของเด็กก่อนวัยเรียน พบว่าความเชื่ออย่างไม่มีเหตุผลของมารดาในการเลี้ยงดูเด็ก มีความสัมพันธ์กับสุขภาพของเด็กก่อนวัยเรียนในกลุ่มเด็กก่อนวัยเรียนที่มารดามีความเชื่ออย่างไม่มีเหตุผลในการเลี้ยงดูเด็คน้อยมีสุขภาพดีกว่ากลุ่มเด็กก่อนวัยเรียนที่มารดามีความเชื่ออย่างไม่มีเหตุผลในการเลี้ยงดูเด็กมาก และความเชื่ออย่างไม่มีเหตุผลยังขึ้นอยู่กับระดับการศึกษาของ

มารดาและฐานะทางเศรษฐกิจครอบครัว ถ้าจะนับว่าความเชื่อเกี่ยวกับสาเหตุของโรคอุจจาระร่วงที่เกิดจากการยึดตัวเป็นความเชื่อที่ไม่มีเหตุผล จากรายงานนี้ พบว่าไม่มีความแตกต่างกันในระดับการศึกษาของมารดา ทั้งนี้อาจเป็นเพราะความเชื่อนี้มาแต่โบราณและสืบทอดต่อกันมาจนฝังแน่นอยู่ในมารดาโดยไม่เกี่ยวข้องกับการศึกษา

ในสมัยก่อนการหาสาเหตุของโรคอุจจาระร่วงพบสาเหตุในการทำให้เกิดโรคได้น้อย เนื่องจากขาดเทคโนโลยีในการตรวจสอบ โดยเฉพาะเชื้อไวรัสโรตาที่เป็นสาเหตุสำคัญในการเกิดโรคอุจจาระร่วงในทารกจึงทำให้มีการเชื่อและโทษว่า อาหารเป็นพิษบ้าง มารดากินอาหารผิดหรือของแสดง ดินฟ้าอากาศ ในปัจจุบันการศึกษาและเทคนิคในการตรวจสอบดีขึ้น สามารถหาสาเหตุของโรคอุจจาระร่วง ในเด็ก ได้ถึงกว่าครึ่งหนึ่งของผู้ป่วย⁽⁸⁾ มีเพียงส่วนน้อยเท่านั้นที่ยังไม่ทราบสาเหตุ

ความเชื่อเรื่องเกี่ยวกับความสะอาดเตรียมนม ไม่สะอาดเป็นสาเหตุในการทำให้เกิดโรคอุจจาระร่วงนี้ จะเพิ่มขึ้นในกลุ่มที่มารดามีการศึกษาสูงกว่า แสดงให้เห็นว่าการศึกษามีส่วนช่วยส่งเสริมเรื่องความรู้เกี่ยวกับความสะอาดในการป้องกันการเกิดโรค ไพบูลย์โล่ห์สุนทรและคณะ⁽⁹⁾ ได้ทำการศึกษาพบว่า

ความรู้ทางด้านสุขภาพอนามัยของนักเรียนในชั้นประถม จะเพิ่มขึ้นตามชั้นเรียนของนักเรียน

มารดาที่เลี้ยงทารกด้วยนมมารดาในรายงานนี้มีส่วนหนึ่งเชื่อเรื่องกินอาหารแสดงหรืออาหารผิด จะทำให้ทารกเกิดโรคอุจจาระร่วง นอกจากนี้ยังมีความเชื่อในเรื่องของแสดงหลังคลอดที่จะมีผลต่อมารดาเองอีกด้วย

ความเชื่อที่มีมาแต่โบราณ บางเรื่องเป็นเรื่องละเอียดเยียดอ่อน ยากต่อการที่จะเข้าใจได้โดยเฉพาะในคนปัจจุบัน พระยาอนุমানราชชน⁽¹⁰⁾ ท่านเขียนไว้ว่า “ความเชื่อถือของคนแต่ก่อนซึ่งสืบเป็นประเพณีกันมา ถ้าเอาความคิดเห็นของคนในสมัยปัจจุบันเข้าไปปรับพิจารณา อาจเห็นเป็นว่าถืออย่างเหลวไหลไม่มีเหตุผล ทั้งนี้เพราะเราเอาของใหม่ไปวัดของเก่า ความเชื่อถือของคนสมัยใดหรือถิ่นใด ก็ย่อมเหมาะสมแก่ความเป็นไปและความต้องการของสมัยนั้นหรือถิ่นนั้น”

บทสรุป

ได้ทำการศึกษาถึงความเชื่อของมารดาเกี่ยวกับการเกิดโรคอุจจาระร่วงในทารกที่มารับการตรวจสุขภาพในคลินิกเด็กดีของโรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์และคลินิกส่วนตัว โดยการสัมภาษณ์มารดาที่พาบุตรมาตรวจในช่วงอายุ 5-7 เดือน จำนวน 96 คน อายุของมารดาส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 20-29 ปี มารดามีประสบการณ์เกี่ยว

กับโรคอุจจาระร่วงในทารกคนนี้ เคยป่วยด้วย
โรคอุจจาระร่วงอย่างน้อย 1 ครั้งถึง 62.5 เปอร์เซ็นต์ ความเชื่อของมารดาเกี่ยวกับการเกิดโรค
อุจจาระร่วงในทารกมี: - ยึดตัวเปลี่ยนอิริยาบถ
พื้นชั้น เทรียมนมไม่สะอาด แป้นม มารดา
กินอาหารผิด กินนมที่ค้างไว้ ฉีดยาป้องกัน
โรค ดินฟ้าอากาศเปลี่ยน และตัวเหลืองใน
ทารก ความเชื่อเกี่ยวกับยึดตัวเปลี่ยนอิริยาบถ
ไม่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติใน
กลุ่มการศึกษาของมารดาตั้งแต่มัธยมศึกษาลง
มากับกลุ่มที่มีการศึกษาอนุปริญญา และอุดม-
ศึกษา แต่ความเชื่อเรื่องเตรียมนมไม่สะอาด

เป็นเหตุให้เกิดโรคอุจจาระร่วงพบในมารดาที่มี
การศึกษาสายอาชีพ อนุปริญญาและอุดมศึกษา
มากกว่ากลุ่มมารดาที่มีการศึกษามัธยมศึกษาลง
มาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

บทขอขอบคุณ

ผู้รายงานขอขอบคุณเจ้าหน้าที่แผนกผู้-
ป่วยนอกทุกท่าน คุณอุทัยวรรณ แก้วมณี ที่
ได้ให้ความร่วมมือในการคัดเลือกผู้ป่วย คุณ
ปิยลัมพร พุ่มสุวรรณ ได้ให้คำปรึกษาทาง
สถิติ เจ้าหน้าที่ห้องสมุดที่ให้ความร่วมมือใน
การค้นคว้า

เอกสารอ้างอิง

1. อนุมานราชชน, พระยา : ประเพณีเกี่ยวกับการเกิดของคนไทย กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์รุ่งเรืองรัตน์ ถนน
เฟื่องนคร พ.ศ. 2505.
2. อนุมานราชชน, พระยา : เรื่องเดียวกัน, หน้า 91-92.
3. ยง ภู่วรรณ, บัณฑิตา ชุ่มเชอ, รัชนี้ เช่นศิริวัฒนา, ประคอง โปษะกฤษณะ . อิทธิพลขององค์ประกอบต่าง ๆ
ต่ออุบัติการณ์การเกิดโรคอุจจาระร่วงในทารก. รอกการตีพิมพ์.
4. Barua, D. 1980, Cited by Sunoto : Diarrheal problem in Southeast asia. Seminar
on diarrheal diseases of children in Southeast Asia in the context of primary
health care. 24th SEAMEO-TROPED seminar, Bangkok, Thailand. 9th-
12th November 1981.
5. รายงานประจำปีของภาควิชากุมารเวชศาสตร์ คณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, พ.ศ. 2528.
6. Soeparto P. Anti diarrhoeal drugs. In : Twenty-fourth Seameo-Tropmed seminar
"Seminar on diarrheal diseases of children in Southeast Asia in the context
of primary health care. 9-12 November 1981 Bangkok, Thailand.
7. ปิยะวรรณ วิรัชชัย . การศึกษาความเชื่อเกี่ยวกับการเลี้ยงดูเด็ก และสุขภาพอนามัยของเด็กก่อนวัยเรียน วิทยา-
นิพนธ์มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร 2521

8. Udom Lexomboon, Peter Echeverria, Chaninthorn Suvongse and Chiraphun Duangmani. Virus and bacteria in pediatric diarrhea in Thailand :- A study of multiple antibiotic resistant enteric pathogens. Diarrheal disease research abstracts. Mahidol University and Ministry of Public Health work shop, March 10-12, 1981. Bangkok, Thailand. p 81.
9. ไพบูลย์ โล่ห์สุนทร, ภิรมย์ กมลรัตนกุล, พุดช้อน พัฒนพานิช, กอแก้ว บุญญวิจารณ์, บุญริน สุขทวี. ความรู้ทางด้านอนามัยและการปฏิบัติตนทางด้านอนามัยของนักเรียนชั้นประถม. จุฬาลงกรณ์เวชสาร 2524; พ.ย.; 25 (6) : 1141-1147.
10. อนุমানราชชน, พระยา : ประเพณีเกี่ยวกับการเกิดของคนไทย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์รุ่งเรืองรัตน์, 2505.